

Греції, Норвегії та Італії) де професію вчителя обирають «слабкі студенти» у Фінляндії це одна з найбільш високооплачуваних та соціально захищених професій. Високий соціальний статус вчителів обумовлює їх педагогічну самостійність, яка дає їм право встановлювати будь-які внутрішні екзамени, тести, захист проектів тощо у процесі навчання. Цікавим є й той факт, що у країні нормативно закріплена обов'язковість будь-яких випускних шкільних іспитів. Слід зазначити, що професія вчителя є однією з найпрестижніших у Фінляндії (за своєю популярністю поступається лише професіям лікаря та пожежного), при цьому до педагогів висуваються високі вимоги, головним з яких є обов'язковість наявності ступеню магістра наук, а також вчене звання професора з одного предмету.

Розглядаючи дане питання слід згадати дослідження австралійського фахівця А. Тейлора, який аналізує статистику, яка характеризує систему неординарної фінської середньої освіти, що склалася в результаті проведеної реформи школи. Так, найбільш цікавими наслідками її реформування стали такі порівняльні факти:

- Фінляндія витрачає на одного школяра на 30% менше коштів, ніж США;
- у перші 9 років у школі 30% дітей отримують матеріальну допомогу;
- 66% випускників шкіл вступають до коледжів (найвищий відсоток у Європі);
- 93% фінів закінчують середню школу, що на 17,5% більше, ніж у США;
- кількість вчителів у Фінляндії така ж, як і в Нью-Йорку, а учнів менше майже у два рази (600 000 та 1 100 000 відповідно);
- у 2010 р. на 660 учительських вакансій у початковій школі претендувало 6 600 випускників університетів;
- середня зарплата вчителя-початківця у Фінляндії у 2008 р. становила 29 000 доларів, у порівнянні з 36 000 доларів на рік у США;
- вчителі старших класів з 15-річним стажем отримують 102% від середньої зарплати решти випускників університетів. У США це співвідношення дорівнює 62%.

Отже, основними тенденціями сучасного розвитку фінської шкільної освіти, є насамперед демократизація управління навчальним

процесом що забезпечує рівність шансів на отримання освіти різними соціальними групами, децентралізаційні процеси які здійснюються через шкільну автономію, розвиток соціального партнерства навчальних закладів з інститутами громадянського суспільства, оновлення змісту загальної освіти у відповідності до концепції «суспільства знань» (його орієнтація на різний когнітивний потенціал учнів), підвищення якості навчання та забезпечення його відповідності сучасному рівню соціально економічного розвитку суспільства, удосконалення підготовки вчителів на основі підвищення їх професійної значущості та соціального статусу.

ГУМАНІЗАЦІЯ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Ілона Маріуц, к. пед. н.

*Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ*

У контексті бажаної системи освіти і виховання теоретики і практики освіти вказують на принцип гуманізму, а у сучасному її поступі розглядають реалізацію тенденції гуманізації та гуманітаризації освіти, адже розвиток особистості можливий на основі оволодіння досягненнями людської культури, що безпосередньо залежить від рівня освоєння базової гуманітарної культури. У зв'язку з цим, самовизначення особистості в контексті світової культури є стрижневою лінією гуманітаризації змісту освіти, яка повинна простежуватися на всіх рівнях освіти.

Важливою складовою і засобом гуманізації освіти виступає її гуманітаризація, яка проявляється в цілях, змісті, технологіях і формах освіти, в системі управління освітнім процесом. Гуманітаризація як передумова гуманізації освіти створює умови для оволодіння культурою, сприяє формуванню усвідомленої соціальної приналежності, відповідальності за результати своїх дій [6].

2016 рік Указом Президента України № 641/2015 проголошено *Роком англійської мови в Україні*, що є актуальним у контексті гумані-

зації та гуманітаризації освіти, адже англійська мова є мовою міжнародного спілкування та її опанування розширює доступ громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей, що значно сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості [5]. Зазначене актуалізує зарубіжний досвід організації навчання англійської мови. Основні цілі та завдання мовної політики ЄС викладені в документі «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення; викладання, оцінювання», який було розроблено Радою Європи. Документ є результатом дослідження, виконаного групою фахівців у галузі прикладної лінгвістики, методики та педагогіки із 41 країни, які є членами Ради Європи. У рекомендаціях також вбачаємо аспект гуманізації навчального процесу, оскільки зазначено, що міжкультурний підхід є головною метою навчання мови: сприяти розвитку цілісної особистості того, хто вивчає мову, та його самоусвідомлення шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами і культурами [2].

Звертаючись до успішних практик навчання іноземних мов розвинених європейських країнах варто звернути увагу на **Нідерланди**, як на країну з досить високими показниками рівня володіння населенням англійською мовою (друге місце після Швеції) у популярному світовому рейтингу EF English Proficiency Index, який визначає рівень володіння англійською мовою у світі. Дослідницьким проектом ELLiE (The Early Language Learning in Europe) відслідковано зв'язок між досягненнями індивідуумів у вивченні мови і впливом середовища (поза школою), наприклад, використання субтитрів на телебаченні та фільмів англійською мовою.

До 1985 р. у початкових школах Нідерландів (6-12 років, шість класів) іноземні мови викладалися лише як факультатив. Але з 1986/87 н. р., після серії експериментів Міністерство освіти запровадило обов'язкове навчання англійської мови, починаючи з 4 класу (1 година на тиждень). Винятком є провінція Фриз, де школярі з 1 класу вивчають дві мови: рідну (фризька) і нідерландську (голландську). На першому ступені навчання (7-11 класи), починаючи з 7 класу, учні вивчають дві іноземні мови. Вони продовжують вивчати англійську мову в якості основної (3-4 години) і приступають до вивчення французької (3 години), або, обравши французьку мову за основну, вивчають англійська

як другу іноземну. З 8 класу вводиться обов'язкове вивчення третьої мови (німецької, іспанської, російської) 3-4 години на тиждень. У школах першого ступеня з технічним ухилом основною іноземною мовою обов'язково повинна бути англійська (від 3 до 17 годин на тиждень) впродовж чотирьох років (7-10 класи), другою – німецька (3-8 годин), а третьою – французька (3-6 годин). На другому ступені навчання (гімназія, ліцей, 12-13 класи) кількість годин, що відводяться на вивчення мови, залежить від профілю навчального закладу. У гімназіях і ліцеях з технічним ухилом основна, друга і третя іноземні мови вивчаються в середньому по 3 години на тиждень, а з гуманітарним ухилом – по 6 годин. Програмою для технічних шкіл передбачено випускний іспит з однієї іноземної мови, а для гуманітарних – з двох. 98% учнів усіх шкіл другого ступеня на випускному іспиті віддають перевагу англійській мові. У гуманітарних ліцеях і гімназіях другою мовою для іспиту 66% випускників обирають німецьку, а 34% – французьку.

Вивчення іноземної мови (не обов'язково англійської) розпочинається у віці десяти років, хоча більшість дітей в Нідерландах обирають англійську мову як першу іноземну мову у перший рік навчання. Школам надано значної автономії у організації навчання англійської мови, зазначено лише кількість годин відведених на навчальний рік. Централізовано визначено досягнення освітньої мети – володіння мовою між рівнями A1 та A2 за шкалою CEFR у віці 12 років; однак яким чином вони досягнуть такого рівня – залежить від шкіл. Аналогічним чином, методи навчання та використання тих чи інших матеріалів залишені на розсуд школи.

Слід звернутися й до досвіду **Фінляндії**, адже фінська система освіти була предметом захоплення і дослідження протягом останніх років завдяки своєму успіху в тестуванні PISA 2003, 2006 та 2009 рр. У 2009 р. більше 100 делегацій різних країн відвідали Фінляндію з метою здійснення спроби дізнатися секрети її успіху у досягненні таких високих результатів [1], у тому числі у навчанні мов. Зокрема відзначалося, що: «... основою успіху є вправність всіх учнів у мовах. Більшість учнів знали три мови: фінську, шведську та англійську» [3].

У царині іншомовної освіти, яка, переважно англійської, цілі Національного курикулуму для учнів 3-6 класів передбачають, що діти повинні бути при звичаєні до спілкування у конкретній ситуації,

в першу чергу усно, а потім у письмовій формі. Робиться акцент на «культурні навички» (знаючи про об'єкт культури (країна мови) і порівнюючи його з фінською) і «стратегії навчання» (розвиток хороших навичок до вивчення мови, в тому числі навички самооцінювання). Фокусування на самооцінюванні дітей спостерігається паралельно з високим ступенем автономності вчителя, від якого очікується не просто адаптувати курикулум до потреб учнів, а й оцінити результати навчання і відповідно коригувати своє викладання.

Не дивлячись на те, що фінські школярі можуть почати вивчення другої іноземної мови, як тільки вони починають навчання у школі, в останні роки частка тих, хто прагне цього скорочується і становить лише 14 % дітей, котрі починають вивчення іноземної мови у початковій школі з 1 або 2 класу в 2010 році [4]. Англійська залишається першою іноземною мовою і широко використовується у Фінляндії разом з фінською, втім не зачіпаючи статусу фінської та шведської мов. Фінські науковці зазначають, що поширення англійської мови не є цілеспрямованим процесом «завоювання» фінського суспільства, а скоріше процесом, в якому англійська мова використовується фінами у різних формах, щоб служити власним дискурсивним, соціальним та культурним цілям [5].

Як і у Нідерландах, англійська широко використовується у соціальному контексті багатьма фінами, маючи багатомовні концепції з використання декількох мов для різних цілей та у різних галузях.

Аналіз кращих практик (зокрема, Нідерландів та Фінляндії) засвідчує, що надзвичайно важливим є створення мовного середовища поза межами навчального закладу. Як сумарна, так і поетапна кількість годин, що відводяться на навчання іноземних мов, у багатьох країнах ЄС значно перевищує обсяг годин, який передбачений для цих цілей вітчизняними шкільними програмами. Можливість одночасного вивчення кількох мов значно сприяє підвищенню загальноосвітнього рівня учнів та його мобільності.

Отже, гуманізація та гуманітаризація освіти відіграє важливу роль у розвитку особистості зокрема, та держави загалом, адже вона сприяє підготовці індивідуума, котрий в змозі протистояти всім викликам, які ставить перед сучасною молоддю людиною глобальний світ. Важлива роль у процесі модернізації освіти відводиться мультилінгвіз-

му, адже вивчення мов відіграє значну роль у підвищенні професійної кваліфікації і зростанні конкурентоспроможності, особистісному розвитку та творчій самореалізації людини.

Література

1. Burrige T. (2010) Why do Finland's schools get the best results? BBC World News America. Available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/world_news_america/8601207.stm
2. Council of Europe, From Linguistic Diversity to Plurilingual Education: Guide for the Development of Language Education Policies in Europe. Main version. Strasbourg: Council of Europe, Language Policy Division [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.coe.int/lang.
3. D'Orio W. (n.d.) Finland is №1! Finland's educational success has the rest of the world looking north for answers. Scholastic Administrator Magazine. Available at: www.scholastic.com/browse/article.jsp?id=3749880
4. Hilden R. and Kantelinen R. (2012) 'Language education – foreign languages', in Niemi H., Toom A. and Kallioniemi A. (eds) (2012) Miracle of education: The principles and practices of teaching and learning in Finnish schools (pp. 161–176). Rotterdam: Sense Publishers.
5. Leppanen S., Pitkanen-Huhta A., Nikula T., Kytola S., Tor-makangas T., Nissinen K., Kaanta L., Raisanen T., Laitinen, M., Pahta, P., Koskela, H., Lahdesmaki, S. and Jousmaki H. (2011) National survey on the English language in Finland: Uses, meanings and attitudes. Studies in Variation, Contacts and Change in English, eSeries. Available at: www.helsinki.fi/varieng/journal/volumes/05/
6. Указ Президента України «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні», Електронний ресурс: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/641/2015>
7. Абрамова М. А. Специфика гуманитарной подготовки в контексте стандартизации профессионального образования // Философия образования. 2006. № 2. С. 70–77.